
PAREIGŪNŲ, TARNAujanČIŲ ĮVAIRIUOSE VIDAUS REIKALŲ ĮSTAIGŲ PADALINIuose, POŽIŪRIS Į PROFESINĮ IR TAIKOMĄJĮ – FIZINĮ RENGIMĄ

Raimondas Skibarka*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Fizinio rengimo katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8~37) 303652
El. paštas: raimondas.skibarka@policija.lt*

Robertas Veršinskas**

*Vilniaus Gedimino technikos universiteto Kūrybinių industrijų fakulteto Kūno kultūros katedra
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius
Telefonas 861047146
El. paštas: robertas.versinskas@gmail.com*

Santrauka. Lietuvos policija dabar išgyvena sudėtingą reformų laikotarpį. Įvairių statistinių ataskaitų duomenimis, šiuo metu joje galima išvelgti keletą svarbių pokyčių, paskutiniaisiais metais nusikalstamų veikų skaičius išaugo, o policijos pareigybių ir atitinkamai policijos pareigūnų skaičius sumažėjo. Tokios aplinkybės iš dalies lemia didėjančius reikalavimus statutinių pareigūnų kompetencijai, jų specialiam ir taikomajam – fiziniam parengimui. Šiame straipsnyje pateikti pareigūnų požiūrio į fizinio pajėgumo komponentų ugdymą ir profesinių įgūdžių tobulinimą rezultatai. Tyrimo metu apklausti 186 pareigūnai, tarnaujantys įvairiuose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose. Rezultatų analizė atskleidė, kokias emocijas patiria pareigūnai, sulaikydami teisėtvarkos pažeidėjus, ir kuriuos kovinių imtynių veiksmus, o taip pat kitas specialiąsias priemones jiems tenka dažniausiai panaudoti sulaikant agresyvius pažeidėjus. Nustatytos sporto šakos, efektyviausiai lavinančios profesinius įgūdžius. Darbo metu išsiaiškinta fizinių ypatybių svarba pareigūnams, dirbantiems skirtinguose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose. Išskirti profesinio parengtumo aspektai, kuriems būtina skirti papildintą dėmesį rengiant būsimus policijos pareigūnus ir keliant jų kvalifikaciją.

Pagrindinės sąvokos: teisėtvarkos pažeidėjas, sulaikymo veiksmai, neigiamos emocijos, specialios priemonės, koviniai imtynių veiksmai, profesiniai įgūdžiai, taikomasis – fizinis rengimas.

ĮVADAS

Policijos pareigūno profesija yra išskirtinė. Jai visuomenė kelia labai didelius reikalavimus, nes policijos pareigūnai tiesiogiai dalyvauja valstybės teisėtvarkos palaikymo procese.

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto idealus siekis yra parengti universalų pareigūną, tačiau nėra lengva pasakyti kokius įgūdžius, gebėjimus, mokėjimus ar savybes jis privalo turėti. Jeigu anksčiau policijos pareigūnas buvo suvokiamas kaip stiprios fizinės parengties individas, tai dabar tikimasi, kad policininkas bus kvalifikuota ir įdomi

asmenybė, apdovanota gilia psichologine išvalga, turinti gerus bendravimo, tarpininkavimo įgūdžius bei sugebanti susidoroti su itin pavojingomis situacijomis.^{1, 2, 3}

Pavojingos situacijos pareigūno darbe – labai tikėtinas reiškinys, todėl tam reikia būti tinkamai pasiruošus. Policijos pareigūnas niekada negali iš anksto numatyti visų savo veiksmų, todėl atsidūręs kritinėje situacijoje, kur prievartos priemonės neišvengiamos, jis turi būti tikras, jog moka tinkamai valdyti ginklą ir panaudoti specialiąsias priemones. Tam, be abejo, reikalingas geras taikomasis fizinis ir psichologinis parengtumas.

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinių ataskaitų duomenimis^{4, 5} per 2009 metus šalyje užregistruota nusikalstamos veikos 6,4 proc. daugiau, nei 2008 metais, o lyginant su 2007 metais jų padidėjo net 12,9 proc. 2011 metų užregistruotų (PRĮR) įvykių, teisės pažeidimų ir nusikalstamų duomenų analizė rodo, kad įvykių skaičius, lyginant su tokiu pat 2010 metų laikotarpiu, padidėjo 14,6 proc., įvykių skaičius vienam dirbančiam policijos pareigūnui padidėjo 17,3 proc.

Policijos sistemoje 2011-09-01 dienos duomenimis buvo užimta 10190 policijos pareigybių. Ilgalaiškės tendencijos rodo, kad policijos pareigūnų pareigybių skaičius per 2011 metų aštuonis mėnesius sumažėjo 5,0 proc.⁶, o lyginant su 1998-01-01 dienos duomenimis – net 28,8 proc.

Administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registro (ATPEĮR) duomenimis per 2011 metus pasipriešinimo policijos pareigūnams atvejų pagal ATPK 187 str. padidėjo, lyginant su 2010 metais, 28,7 proc.⁷ Pasipriešinimo policijos pareigūnams pagal BK 286 str. per tuos pačius metus išaugo dvigubai arba 102,8 proc.⁸

Kai kurių autorių⁹ duomenimis 2002 – 2009 metais policijos pareigūnus supanti aplinka buvo tokia, kad pareigūnams teko dirbti ne taikos kaip Danijoje, o karo sąlygomis. Nužudymų, plėšimų, viešosios tvarkos pažeidimų, pasipriešinimo pareigūnams, registruotų

¹ Helsen, W.; Starkus, J. A new training approach to complex decision making for police officers in potentially dangerous interventions. *Journal of Criminal Justice*, 1999, Vol. 27 (5): 395–410.

² Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statusas, 2003 m. balandžio 29 d. Nr.IX-1538. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.

³ Možeiko, G. *Policijos pareigūnų profesinių įgūdžių modelinėse situacijose sąsajos su asmenybės kintamaisiais*. Vilnius: VU, 2010. p. 49.

⁴ *Policijos departamento prie LR VRM „Pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą per 2009 metus“*. Vilnius: PD prie VRM, 2009. p. 32.

⁵ *Policijos departamento prie LR VRM „Pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą per 2011 metų 8 mėnesius“*. Vilnius: PD prie VRM, 2011. p. 32.

⁶ *Policijos departamento prie LR VRM „Pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą per 2009 metus“*. Vilnius: PD prie VRM, 2009. p. 32.

⁷ *Policijos departamento prie LR VRM štabas „Pažyma apie pasipriešinimo policijos pareigūnams atvejus per 2011 metus“*. 2011-02-06, Nr.5-2-IL-12, Vilnius. p. 33.

⁸ *Ibid.*

⁹ Jankauskienė, A. Tautos bruožą pavydą keičia agresija. *„Ekstra“ žurnalas*, 2009, 48 (570): 30-32.

eismo įvykių skaičiumi mes pirmavome tarp senųjų Europos šalių. E.Misiūno (2009) nuomone, Lietuva yra agresyviausia iš visų postsovietinių valstybių. Kiti autoriai¹⁰, atlikę smurto ir agresijos prieš policiją tyrimus, teigė, kad juos pribloškė informacija, pateikta grupių interviu metu: šokiravo žodinio piktnaudžiavimo, žodinės agresijos mastas, smulkių nusikaltėlių grasinimai, policijos pareigūnų namų langų sudaužymo atvejai, įsilaužimai į policijos pareigūnų automobilius arba net jų deginimas. Net 77,2 proc. apklaustųjų pareigūnų patirdavo įžeidimus ar grąsinius žodžiu (per 12 mėnesių tyrimo laikotarpį) įsikišdami į konfliktus tarp civilių asmenų, 53,3 proc. – visuomeninio susibūrimo vietose, 78,7 proc. – transportuojant įtariamąjį į policijos įstaigą ir 73,5 proc. policijos įstaigoje. Fizinę prievartą per tą patį laikotarpį patyrė 54,6 proc. – įsikišdami į konfliktą tarp civilių, 54,3 proc. transportuojant įtariamąjį į policijos įstaigą ir 51,1 proc. areštuojant įtariamąjį. Lietuvoje smurto prieš policiją dydis yra mažesnis lyginant su Lenkija, nežymiai didesnis negu Bulgarijoje, bet maždaug 4 kartus didesnis negu Rumunijoje. Vidutiniškas policijos pareigūno panaudotas prievartos dydis Lietuvoje yra panašus į duomenis Bulgarijoje, beveik dvigubai mažesnis nei Lenkijoje, tačiau dvigubai didesnis negu Rumunijoje¹¹.

Apibendrinus visus šiuos duomenis galima išvelgti keletą svarbių pokyčių pastaraisiais metais: nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje auga, policijos pareigybių bei atitinkamai policijos pareigūnų skaičius sumažėjo, pasipriešinimas pareigūnams didėja. Šios aplinkybės iš dalies reiškia, kad būtina kuo profesionaliau parengti būsimus pareigūnus ir nuolat tobulinti esamą pareigūnų kvalifikaciją, jei norima užtikrinti efektyvų policijos darbą. Įgijus policininko kvalifikaciją ar baigus Teisės ir policijos veiklos programos bakalauro bei magistrantūros studijas, pareigūnų rengimas nenutrūksta. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 23 str. 9 dalis ir LR vidaus reikalų ministro 2006 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. I-V-500 reglamentuoja, kad ne rečiau kaip kartą per metus organizuojamos pareigūnų šaudymo, fizinio pasirengimo, fizinės prievartos mokėjimo ir specialiųjų priemonių panaudojimo įgūdžių patikrinimas.

Jeigu pareigūnas ir antro patikrinimo metu neišlaiko nors vieno normatyvo, tai sprendžiamas klausimas dėl tokio pareigūno tinkamumo eiti pareigas^{12,13}.

¹⁰ Recnen, P.; Uldriks, N.; Šakočius, A.; Misiūnas, E. Policija ir prievartos naudojimas Lietuvoje. *Mokslinio tyrimo projekto ataskaita*. Vilnius, 2002. p. 83.

¹¹ *Ibid*

¹² Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.90-2777

¹³ LR vidaus reikalų ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr.I-V-500 „Dėl vidaus tarnybos sistemos pareigūnų fizinio pasirengimo reikalavimų ir pareigūnų fizinio pasirengimo tikrinimo bei papildomų reikalavimų, susijusių su fiziniais ir praktiniais gebėjimais eiti tam tikras pareigas, tam tikrose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose ir atitikties šiems reikalavimams tikrinimo taisyklių patvirtinimo“.

Todėl studijų metu būtina atsakingai ugdyti policininkų profesinę kompetenciją, nuolat tobulinti studentų profesinį, taikomąjį – fizinį, kovinį rengimą ir taktinį pasirengimą, formuoti techniškai teisingus bei veiksmingus įgūdžius. Tik tvirti bendrieji profesiniai gebėjimai ir įgūdžiai gali padėti policijos pareigūnui apsaugoti save, kitą asmenį ar patikėtą turtą.

Deja, paskutinių 20 metų specialios literatūros analizė parodė, kad nėra darbų ar tyrimų, apibendrinančių policijos pareigūnų praktinę patirtį profesinio taikomojo – fizinio rengimo klausimais.

Iškyla ir mokslinė problema, kad pareigūnų fizinio rengimo klausimas Lietuvoje ištirtas neišsamiai, pasigendama nuodugnių, kompleksišku visa apimančių studijų, kurios padėtų atskleisti ir įvertinti profesinio rengimo problemas pareigūnų ruošimo kontekste.

Darbo aktualumas – atliktas tyrimas leis išsiaiškinti ir išryškinti kokie judamieji gebėjimai policijos pareigūnų nuomone – svarbiausi praktinėje veikloje ir kaip juos reikia ugdyti bei tobulinti.

Tyrimo objektu tapo policininkų profesinis-taikomasis fizinis rengimas.

Subjektas – 186 policijos pareigūnai, turintys ilgametį tarnybos stažą.

Tyrimo tikslas – remiantis atlikto darbo duomenimis atskleisti respondentų požiūrį į pareigūnų profesinio – taikomojo fizinio rengimo ypatumus.

Šiam tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

1. Išsiaiškinti respondentų nuomonę, kokios fizinės ypatybės yra svarbiausios policijos pareigūnams, tarnaujantiems įvairiuose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose.
2. Ištirti kokius kovinių imtynių veiksmus dažniausiai naudoja pareigūnai, sulaikydami aagresyvius pažeidėjus ir su kokiais neigiamais faktoriais susiduriama sulaikymo metu.
3. Nustatyti kokiomis sporto šakomis reikėtų užsiiminti MRU Viešojo saugumo fakulteto studentams ir kurios iš jų efektyviausiai tobulina fizines galias ir ugdo profesinius įgūdžius.

TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODAI

Tyrimas buvo atliktas 2011 ir 2012 metais. Tyrime dalyvavo 186 Lietuvos policijos pareigūnai iš įvairių miestų, nuo 24 iki 42 metų amžiaus (1 lentelė).

Tarp apklaustųjų pirminės grandies pareigūnai sudarė 45,2 proc. Didesnė dalis respondentų (91 proc.) tarnybos stažas yra nuo 8 iki 19 metų, o 9 proc. – nuo 2 iki 3 metų. Pareigūnams – kvalifikacijos kėlimo kursų klausytojams, buvo pateikta Lietuvos policijos mokyklos Bendrųjų profesinių įgūdžių ir sporto skyriuje sudaryta anketa.

1 lentelė. Apklaustųjų pasiskirstymas pagal tarnybą įvairiuose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose ir išsilavinimą

Padalinių pavadinimai									Išsilavinimas				
ONTT	ENTT	FNTT	Patulinės tarnybos rinktinė	Kelių policijos tarnyba	Tyrėjai	STT	VST	Konvojavimo būrys	Policininko kvalifikacija	Neuniversitetinės studijos	Universitetinės studijos, teisės bakalauras	Universitetinės studijos, teisės magistras	Tarnybos stažas, metai
30	10	10	56	10	35	-	20	15	84	20	59	23	12,4+2,7

Tyrimo metodai – sisteminė specialios mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa ir jos santykinė, lyginamoji, procentinė analizė bei reitingavimo, svarbiausių grandžių išskyrimo ir apibendrinimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Šiuo metu sukaupta daugybė empirinių ir teorinių duomenų, charakterizuojančių individualius žmogaus vystymosi ypatumus. Iš daugybės hipotezių (egzistuoja daugiau nei 100 individualaus ugdymo teorijų) ir sukauptos medžiagos vieninga žmogaus fizinių ypatybių ugdymo teorija. Kalbant apie individualizuotą fizinių ypatybių tobulinimą, kai kurie autoriai¹⁴ susieja jį su fiziniu pajėgumu. Fizinis pajėgumas yra tokia būklė, kai žmogus, normaliai dirbdamas, nepavargsta, t.y. išlieka energingas ir gerai jaučiasi.

Tyrimo metu atliktos apklausos rezultatai atskleidė, kokios fizinės ypatybės, respondentų nuomone, yra svarbiausios pareigūnams. Gauti skirtumai tarp įvairių fizinių ypatybių yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,01$). Eiliškumo tvarka jos išsidėstė taip: 1) reakcijos greitis; 2) koordinacija; 3) greitumas; 4) išvermė (aerobinė); 5) jėga; 6) vikrumas ir lankstumas.

Respondentai taip pat nurodė kokios fizinės ypatybės, jų tvirtinimu, laikytinos pagrindinėmis dirbant įvairiuose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose, esant skirtingam tarnybos pobūdžiui (2 lentelė). Jos sunumeruotos reikšmingumo tvarka.

Surinkti duomenys parodė, kad iš 186 apklaustųjų, 178 dalyvavo pasyvių, aktyvių neginkluotų pažeidėjų sulaikyme, o 116 – agresyvių ginkluotų. 167 pareigūnai tai atliko

¹⁴ Muliarčikas, A. Lietuvos gyventojų fizinio pajėgumo testavimo ir fizinės būklės nustatymo metodika. Vilnius: LSIC, 2007. p.73.

dešimt ir daugiau kartų, 13-ai teko tai daryti du kartus, o 2-iems – po vieną kartą. Sužinota ir kuo buvo ginkluoti agresyvūs asmenys.

2 lentelė. Įvairių fizinių ypatybių svarba dirbant įvairiuose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose

Nr.	Fizinio pajėgumo komponentai	ONTT	ENTT	FNTT	Patulinės tarnybos rinktinė	Kelių policijos tarnyba	STT	VST	Konvojaus būrys	Tyrėjai
1.	Jėga (jėgos išvermė, staigioji jėga)	2-4	4	6	6	4	5	4	1	4-6
2.	Ištvermė	5	7	3-4	1-3	1-2	4	5-6	2	4-6
3.	Greitumas	2-4	3	3-4	1-3	3	1-2	3	4	4-6
4.	Lankstumas	7	5	7	7	7	7	7	7	7
5.	Vikrumas	6	6	5	5	6	6	5-6	6	3
6.	Koordinacija	2-4	2	1	4	5	3	1	5	1
7.	Reakcijos greitis	1	1	2	1-3	1-2	1-2	2	3	2

Daugumai tyrime dalyvavusių pareigūnų – 66,7 proc. teko sulaikyti ginkluotus peiliu, 59 proc. – kastetu arba akmeniu, 48,5 proc. – pistoletu (dujiniu, koviniu) ar medžiokliniu šautuvu, 45,5 proc. – lazda, 29 proc. – žirkklėmis, dalgiu, švirkštu. Išanalizavus anketinius duomenis nustatėme koks santykinis skaičius pareigūnų ir pažeidėjų buvo juos sulaikant (3 lentelė).

3 lentelė. Pareigūnų ir pažeidėjų skaičiaus santykis sulaikymo metu

Pareigūnai : Pažeidėjai	Sulaikymų skaičius (proc.)
1 : 1	11
2 : 1	28
2 : 2	18
2 : 3	14
2 : 4	11
3 : 1	5,4
4 : 2	3,0
3 : 3; 3 : 4; 3 : 5; 4 : 3; 4 : 4; 6 : 3	10,6

Paiškėjo, kad 28 proc. apklaustųjų dažniausiai dviese sulaikinėjo vieną pažeidėją, o 18 proc. – dviese du. Tai paaiškinama tuo, kad policininkams patruliuoti, užtikrinant viešąją tvarką, dažniausiai tenka poromis.

Apklausa atskleidė kiek, respondentų nuomone, pareigūnų turėtų dalyvauti sulaikant skirtingą skaičių pažeidėjų (4 lentelė). Skirtumas tarp šių nuomonių yra visiškai patikimas ($p < 0,05$).

4 lentelė. Kiekybinė sulaikymo grupės sudėtis esant skirtingam pažeidėjų skaičiui

Nr.	Pažeidėjų skaičius	Pareigūnų skaičius	Vertinimų vidurkis (balais)	Tiriamųjų, išreiškusių pritarimą skaičius proc.	Skirtumo patikimumas p
1	1	2	1,1	92	p<0,05
2	2	2-3	1,4	69,4	p<0,05
		4-5	4,0	24,5	
3	3	3-4	2,3	31	p<0,05
		5-6	1,44	69	
4	4	4-6	1,9	39	p<0,05
		7-8	2,6	52	
5	5	10-12	2,3	40,4	p<0,05
		7-9	3,9	26	
		5-6	3,0	33,6	

Žmogui patekus į kritinę situaciją atsiranda nesuvokiama pavojaus nuojauta, jaučiama vidinė įtampa¹⁵.

Pareigūnai, sulaikydami pažeidėjus, taip pat susiduria su įvairiais sunkumais, patiria skirtingų emocijų ar kitų faktorių neigiamą poveikį. Iš mūsų tyrime dalyvavusių pareigūnų 39 proc. paminėjo atsiradusį jaudulį, 20 proc. – neįprastas aplinkybes (nepažįstama vietovė, blogos oro sąlygos, blogas apšvietimas, tamsa), 16 proc. nurodė kylantį nerimą (5 lentelė).

5 lentelė. Įvairių aplinkybių ir neigiamų emocijų, veikiančių pareigūnus pažeidėjų sulaikymo metu, pasiskirstymas

Nr.	Aplinkybės, emocijos ir kiti faktoriai	Vieta	Vertinimų vidurkis (balais)	Tiriamųjų, išreiškusių pritarimą teiginiui skaičius (proc.)
1)	Jaudulys	1	3,02	39
2)	Įvairios aplinkybės (nepažįstama vietovė, blogos oro sąlygos ar apšvietimas ir kt.)	2	3,19	20
3)	Nerimas	3	3,26	16
4)	Baimė	4	3,65	8
5)	Prastas gebėjimas panaudoti kovinių imtynių veiksmus	5	5,17	7
6)	Sutrikimas, sumišimas	6	5,67	5
7)	Silpni gebėjimai panaudoti specialiąsias priemones	7	5,90	3
8)	Nepakankamas bendras fizinis pasirengimas	8	6,18	2

Šie trys faktoriai statistiškai reikšmingai skiriasi (p<0,01) nuo kitų emocinių būsenų ir aplinkybių, kurios veikia pareigūnus ekstremaliose situacijose. Respondentų minėtos būsenos sulaikymo metu gali iššaukti dezadaptyvias arba adaptyvias reakcijas, slopinti mąstymą,

¹⁵ Malinauskas, R. *Sporto psichologijos pagrindai*. Kaunas: LKKA, 2003, p. 167.

atimti gebėjimą suvokti situaciją ir nulemti pareigūnų elgesį bei veiksmus. Viso to priežastis gali būti neparengtumas susigrumti su pažeidėjais dėl blogo fizinio parengimo.

Analizuojant dažniausiai panaudojamų kovinių imtynių veiksmų duomenis, gauti patikimi skirtumai tarp veiksmų pagal temas ($p < 0,05$).

Išsiaiškinta, kad sulaikant aktyvius ar agresyvius pažeidėjus, dažniausiai pareigūnai priversti gintis nuo tiesių (50 proc.) ir smūgių iš viršaus (36 proc.). Įvairiose situacijose ginantis nuo spyrių daugiausia tenka atremti spyrius į pilvą (40 proc.), į tarpukojį (28 proc.), į liemenį (28 proc.) ir rečiau – į galvos sritį (10 proc.). Daugelis pareigūnų kritinėse situacijose naudoja smaugimo veiksmus (41 proc.), kiti efektyviai naudoja smūgius (40 proc.) ir spyrius (31 proc.). Išsilaisvinimo veiksmus pareigūnams tenka naudoti retai (10 proc.). Iš metimų populiariausi yra metimai per dubenį (40 proc.) ir užstatant koją iš nugaros (34 proc.) (6 lentelė). Apibūdinant kitų specialiųjų priemonių¹⁶ panaudojimo ypatumus, sulaikant aktyvius ar agresyvius pažeidėjus, respondentai išskyrė antrankių (91 proc.), aerosolinio dujų purkštuvų (48 proc.) ir tonfos arba lazdos PR-24 (40 proc.) panaudojimą.

Respondentų teigimu sulaikant pasyvius pažeidėjus nenaudojami smūgiai, spyriai ir sulaikymo veiksmai su staigiais patraukimais ar truktelėjimais. Apklausos dalyviai nurodė, jog ryžtingesni veiksmai taikomi prieš labai fiziškai stiprius agresyvius pažeidėjus, tačiau naudojami kovinių imtynių veiksmai neturi sukelti traumų ar pavojaus jų gyvybei. Sulaikant ginkluotą pažeidėją, kai iškyla pavojus pareigūno gyvybei, siekiant padaryti jį nekenksmingą, naudojami ne tik koviniai veiksmai, bet ir kitos specialios priemonės, t.y. aerosoliniai dujų purkštuvai, elektros impulsiniai prietaisai „Taser“, tarnybiniai šunys ir kt.

Tyrimo metu taip pat buvo svarbu išsiaiškinti kokiems kovinių imtynių veiksmams ir kitiems profesiniams įgūdžiams būtina skirti ypatingą dėmesį studijų bei kvalifikacijos kėlimo kursų metu. Iš 20 pateiktų temų apklaustieji atrinko 10 ir išdėstė jas pagal svarbą:

- 1) Tonfos arba policininkų lazdų PR-24, ПП-73 panaudojimas;
- 2) Apsigynimo veiksmai, kai grasina peiliu;
- 3) Apsigynimo veiksmai, kai grasina pistoletu;
- 4) Apsigynimo veiksmai, kai bando atimti tarnybinį ginklą.

Nustatytas statistiškai esminis skirtumas tarp šių keturių ir kitų šešių respondentų nurodytų temų ($p < 0,01$), 82 proc. apklaustųjų išskyrė šias, o 28 proc. paminėjo kitas temas. Jos išsidėstė taip:

¹⁶ Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas, 2003 m. balandžio 29 d. Nr. IX-1538. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.

- 5) Individualūs sulaikymo veiksmai;
- 6) Spyrių, smūgių atrėmimas; antrankių uždėjimas;
- 7) Grupiniai sulaikymo veiksmai ir sulaikytų asmenų patikra;
- 8) Išsilaisvinimai nuo sugriebimų, apglėbimų, smauginimų;
- 9) metimai, skausmingi ir smauginimo veiksmai;
- 10) Konvojavimo veiksmai.

6 lentelė. Kovinių imtynių veiksmai naudoti sulaikant aktyvius ir agresyvius pažeidėjus

Nr.	Kovinių imtynių veiksmai pavadinimas	Tiriamųjų, išreiškusių pritarimą teiginiui, skaičius (proc.)	Skirtumo patikimumas p
1	2	3	
1.	Apsigynimai nuo smūgių:		p<0,05
	– iš viršaus;	36	
	– nuo tiesaus smūgio;	50	
	– nuo šoninio smūgio;	24	
	– nuo smūgio galva.	15	
2.	Apsigynimai nuo spyrių:		p<0,05
	– į tarpukojį; į liemenį;	28	
	– į pilvą;	40	
	– į galvos sritį.	10	
3.	Sulaikymo veiksmai:		p<0,01
	– svertas į išorę.	41	
	Rankos lenkimas už nugaros:		
	– priėjus iš nugaros „alkūnės stumtelėjimu“;	54	
	– priėjus iš priekio „patraukimu“.	25	
– „paneriant po alkūne“;	10		
4.	Ivairūs koviniai veiksmai:		p<0,05
	– smauginimo veiksmai;	50	
	– išlaikymai;	35	
	– išsilaisvinimai nuo sugriebimų, apglėbimų, smauginimų;	10	
	– smūgiai rankomis;	40	
	– spyriai kojomis.	31	
5.	Metimai:		p<0,05
	– per pečius;	0,9	
	– per dubenį;	40	
	– užstatant koją iš nugaros;	34	
	– užstatant koją iš priekio	20	
6.	Kiti veiksmai ar spec. priemonės:		p<0,05
	– asmens patikra;	81	
	– antrankių uždėjimas;	91	
	– tonfos (arba lazdos PR-24) panaudojimas;	40	
	– aerozolinio dujų purkštuvo panaudojimas;	48	
	– elektros impulsinio prietaiso Taser panaudojimas;	18	
	– tarnybinio šuns panaudojimas;	2,8	
	– pagalba kolegai;	4,1	
	– šaunamojo ginklo panaudojimas.	1,8	

TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Šio tyrimo duomenimis 6,1 proc. respondentų neturėjo nuomonės kiek turėtų būti pareigūnų sulaikant įvairių skaičių pažeidėjų, o beveik 1 proc. teigė, jog pareigūnų gali būti mažiau nei sulaikomųjų. Šis paskutinis teiginys prieštarauja kai kurių autorių¹⁷ nuomonei, nes jų požiūriu, kai pareigūnų mažiau nei įtariamųjų sulaikymo metu, situacija tampa nekontroliuojama. 92 proc. ir 69,4 proc. apklaustųjų nuomone, sulaikant 1 ir 2 pažeidėjus, pareigūnų turėtų būti vienu daugiau, nei yra sulaikomų asmenų. Tai patvirtina ir kitų autorių¹⁸ teiginį, kad toks policininkų ir sulaikomųjų santykis turi būti esant antram ir trečiam pavojingumo laipsniui. Apklaustos dalyvių nuomone, sulaikant keturis ar penkis pažeidėjus pareigūnai skaičiumi juos turėtų viršyti du kartus. Tai prieštarauja užsienio specialistų¹⁹ tvirtinimui, jog sulaikantieji sulaikomųjų skaičių privalo viršyti daugiau nei du kartus. Tyrimo rezultatai, dėl to kuo buvo ginkluoti agresyvūs teisėtvarkos pažeidėjai, dalinai patvirtino kitų specialistų^{20, 21} tyrimų duomenis.

Interpretuojant surinktus anketinius duomenis išskyrėme pagal reikšmingumą 15 sporto šakų, kuriomis reikėtų užsiiminėti būsimiems statutiniams pareigūnams, studijų metu ugdant profesinius įgūdžius ir tobulinant fizines ypatybes. Apklaustos duomenų analizė leidžia teigti, kad egzistuoja statistiškai patikimas skirtumas tarp trijų sporto šakų grupių ($p < 0,05$). 75 proc. respondentų į pirmą grupę įtraukė tris jų nuomone reikšmingiausias sporto šakas – praktinį situacinį šaudymą, kulkinį šaudymą ir atletinę gimnastiką. Į antrą grupę 50 proc. respondentų įrašė dziudo, sambo, kikboksą, karatė, boksą ir plaukimą. Į trečiąją grupę 15 proc. respondentų įtraukė lengvąją atletiką, futbolą, specializuotą kliūčių ruožą, taikomąją trikovę, taikomąją biatloną ir taikomąją daugiakovę.

Tyrimo metu pavyko išsiaiškinti neigiamus faktorius, kurie veikia pareigūnus sulaikymo metu. Pirmoje vietoje – jaudulys, tai patvirtina savo darbuose ir kiti autoriai²². Antroje – įvairios aplinkybės, nežinoma vietovė, tamsa, oro sąlygos ir t.t. Trečioje vietoje – nerimas ir baimė. Profesinį rengimą charakterizuojantys faktoriai, kaip prastas gebėjimas panaudoti kovinius imtynių veiksmus, nepakankamas bendras fizinis parengimas nebuvo

¹⁷ Serapinas, V.; Karosas, L.; Masiulionis, S.; Janonis, V.; Kestenis, A. *Policijos patrulio bendroji taktika*. Vilnius: LTU, 1998. p. 126.

¹⁸ *Ibid*

¹⁹ Slepņov, A. *Pedagogicheskie osnovy profesionalno – prikladnoj fizichesnoj podgotovki kyrsantov srednikh shkol miliciji*. Aftoref. dis... kandidat ped.nauk. Minsk, 1989. 200 c.

²⁰ Nepomnjashhij, S. *Fizicheskaja podgotovka sotrudnikov organov vnutrennikh del*. Volgograd, 2000. 88 s.

²¹ Slepņov, A. *Pedagogicheskie osnovy profesionalno – prikladnoj fizichesnoj podgotovki kyrsantov srednikh shkol miliciji*. Aftoref. dis... kandidat ped.nauk. Minsk, 1989. 200 c.

²² Slepņov, A., *Supra note 1*.

dominuojantys ir nepatvirtino kitų autorių²³ gautus tyrimų rezultatus. Respondentų tvirtinimu, studijų bei kvalifikacijos kėlimo kursų metu padidintą dėmesį reikėtų skirti šioms temoms: policininko lazdos ar tonfos panaudojimas; apsigynimai, kai grasina peiliu, pistoletu, bando atimti tarnybinį ginklą. Analogiškus tyrimus atlikę užsienio specialistai²⁴ gavo skirtingus duomenis. Jų teigimu, apklaustųjų nuomone, ypatingą dėmesį studijų metu būtina atkreipti į sulaikymo, konvojavimo ir išsilaisvinimo veiksmus. Specialioje literatūroje pavyko aptikti empirinius autorių^{25, 26} pasisakymus, kad labiausiai profesinius įgūdžius lavina šios sporto šakos: sambo, dziudo, karate ir boksas. Mūsų gauti tyrimo rezultatai šiek tiek kitokie. Statutiniai pareigūnai sporto šakas pagal svarbą išdėstė tokia tvarka: praktinis situacinis šaudymas, kulkinis šaudymas, atletinė gimnastika ir tik po to sekė dvikovinės sporto šakos. Įvairūs autoriai^{27, 28, 29} skirtingai interpretuoja fizines ypatybes ir jų reikšmę pareigūnų taikomajam fiziniam parengimui.

Apibendrinant galima teigti, kad visos fizinės ypatybės ir kiti fizinio pajėgumo komponentai ypatingai tampriai susiję su profesinio parengimo aspektais, o ypač svarbūs atliekant kovinių imtynių veiksmus. Jėga reikalinga išvedant priešininką iš pusiausvyros, judesių greitumas lemia efektingą smūgių, spyrių atrėmimą, taip pat kovinių veiksmų atlikimą. Išvermė reikšminga persekiojant pažeidėją, įveikiant jo pasipriešinimą. Lankstumas, vikrumas, judesių koordinacija, reakcijos greitis reikalingi efektyviai bei teisingai atliekant sulaikymo veiksmus. Fizinio pajėgumo komponentai įtakoja veiksmų technikos biomechanines charakteristikas.

IŠVADOS

Pareigūnų apklausos rezultatai atskleidė reikšmingiausias, jų nuomone, policijos pareigūnams fizines ypatybes, kurios išsidėstė tokia tvarka: reakcijos greitis, koordinacija, greitumas, išvermė (aerobinė), jėga, vikrumas, lankstumas.

Apibūdinant neigiamus faktorius, su kuriais policininkai susiduria sulaikindami agresyviausius teisėtvarkos pažeidėjus, tai dažniausiai yra neigiamos emocijos (jaudulys,

²³ Slepņjov, A., *Supra note 2*.

²⁴ Slepņjov, A., *Supra note 3*

²⁵ Nepomnjashhij, S. *Fizicheskaja podgotovka sotrudnikov organov vnutrennikh del*. Volgograd, 2000. 88 s.

²⁶ Slepņjov, A. *Supra note 4*

²⁷ Muliarčikas, A. *Lietuvos gyventojų fizinio pajėgumo testavimo ir fizinės būklės nustatymo metodika*. Vilnius: LSIC, 2007. p.73.

²⁸ Nepomnjashhij, S. *Fizicheskaja podgotovka sotrudnikov organov vnutrennikh del*. Volgograd, 2000. 88 s.

²⁹ Slepņjov, A. *Supra note 5*

nerimas, baimė), įvairios aplinkybės (nepažįstama vietovė, blogos oro sąlygos, tamsa ir t.t.), o ne profesinio parengimo spragos (prastas gebėjimas panaudoti kovinius imtynių veiksmus bei kitas specialiąsias priemones, nepakankamas bendras fizinis parengimas).

Surinkti duomenys parodė, jog tarnybos metu pareigūnams sulaikant agresyvius pažeidėjus, daugumoje atvejų teko atremti jų spyrius bei smūgius. Iš kovinių imtynių veiksmų ekstremaliose situacijose policininkai dažniausiai naudoja metimus ir smaugimo veiksmus.

Respondentų nuomone, geriausiai profesinius įgūdžius ugdo bei tobulina tokios sporto šakos, kaip praktinis situacinis ir kulkinis šaudymas, antroje vietoje – atletinė gimnastika ir tik trečioje vietoje – dvikovinės sporto šakos, o taikomasis biatlonas, trikovė bei daugiakovė įgūdžius ugdo silpniausiai.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.90-2777.
2. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statutas, 2003 m. balandžio 29 d. Nr.IX-1538. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.
3. LR vidaus reikalų ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr.I-V-500 „Dėl vidaus tarnybos sistemos pareigūnų fizinio pasirengimo reikalavimų ir pareigūnų fizinio pasirengimo tikrinimo bei papildomų reikalavimų, susijusių su fiziniais ir praktiniais gebėjimais eiti tam tikras pareigas, tam tikrose vidaus reikalų įstaigų padaliniuose ir atitikties šiems reikalavimams tikrinimo taisyklių patvirtinimo“.
4. *Policininko rengimo standartas*. 2000 m. rugpjūčio 29 d. Nr.1079.
5. *Policijos departamento prie LR VRM „Pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą per 2009 metus“*. Vilnius: PD prie VRM, 2009. p. 32.
6. *Policijos departamento prie LR VRM „Pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą per 2011 metų 8 mėnesius“*. Vilnius: PD prie VRM, 2011. p. 32.
7. *Policijos departamento prie LR VRM štabas „Pažyma apie pasipriešinimo policijos pareigūnams atvejus per 2011 metus“*. 2011-02-06, Nr.5-2-IL-12, Vilnius. p. 33.
8. Helsen, W.; Starkus, J. A new training approach to complex decision making for police officers in potentially dangerous interventions. *Journal of Criminal Justice*, 1999, Vol. 27 (5): 395–410.
9. Jankauskienė, A. Tautos bruožą pavydą keičia agresija. „*Ekstra*“ žurnalas, 2009, 48 (570): 30-32.
10. Malinauskas, R. *Sporto psichologijos pagrindai*. Kaunas: LKKA, 2003, p. 167.
11. Možeiko, G. *Policijos pareigūnų profesinių įgūdžių modelinėse situacijose sąsajos su asmenybės kintamaisiais*. Vilnius: VU, 2010. p. 49.
12. Muliarčikas, A. *Lietuvos gyventojų fizinio pajėgumo testavimo ir fizinės būklės nustatymo metodika*. Vilnius: LSIC, 2007. p.73.
13. Recnen, P.; Uldriks, N.; Šakočius, A.; Misiūnas, E. Policija ir prievartos naudojimas Lietuvoje. *Mokslinio tyrimo projekto ataskaita*. Vilnius, 2002. p. 83.
14. Serapinas, V.; Karosas, L.; Masiulionis, S.; Janonis, V.; Kestenis, A. *Policijos patrulio bendroji taktika*. Vilnius: LTU, 1998. p. 126.
15. Nepomnjashhij, S. *Fizicheskaja podgotovka sotrudnikov organov vnutrennikh del*. Volgograd, 2000. 88 s.

16. Slepnyov, A. *Pedagogicheskie osnovy profesionalno – prikladnoj fizichesnoj podgotovki kursantov srednikh shkol miliciji*. Aftoref. dis... kandidat ped.nauk. Minsk, 1989. 200 c.

VARIOUS APPROACHES OF INTERNAL DEPARTMENTS OFFICERS TO PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND PHYSICAL TRAINING

Raimondas Skibarka*
Mykolas Romeris University

Robertas Veršinskas**
Vilnius Gediminas Technical University

Summary

Lithuanian police are changing and going through difficult reforms at this time. Various statistical data shows several important changes. In a past several years number of offences increased, but number of police post and police officers has decreased. Such circumstances are partly due to the increasing requirements for the statutory competence of the officers. It applies special and specific physical training. This research provides with results of officers approach to components of physical fitness education and professional skills development. During survey 186 different officers serving in various branches of the internal affairs bodies were questioned. Analyses of results expose what kind of emotions officers experience and what kind of actions are used while arresting law offenders. Also what kinds of other special measures they are usually take while arresting aggressive law offenders. Research identifies the most effective sports that develop professional skills. The study clarified addiction of physical characteristics from service order. The results of survey, during which police officers were questioned, disclosed the most significant, in their view, components of police officers' physical fitness, that are ranked in the following order: reaction time, coordination, speed, endurance (aerobic), strength, agility, flexibility.

Respondents claimed, that during the detention of the offenders should participate twice more officers in comparison with detained persons. The description of negative factors, that police officers face while detaining the most aggressive offenders, generally involves negative emotions (thrill, anxiety, fear), various circumstances (unknown terrain, bad weather conditions, darkness, etc.), rather than professional training gaps (poor ability to use combat wrestling actions and other special measures, insufficient general physical preparation).

The collected data showed, that while police officers detain aggressive offenders during service, in most cases they had to withstand the kicks and blows. In extreme situations police officers usually use preferred combat wrestling actions, such as throws and strangulation actions. According to respondents, the best professional skills are developed and improved by the usage of practical situational and precision shooting, the second place goes to athletic gymnastics, and the dual (Combat) sports are only in the third place.

Exclude professional preparedness aspects that require increase attention in preparing future police officers and their qualification.

Keywords: law offender, arresting actions, negative emotions, special measures, combat wrestling, professional skills, applied physical training.

Raimondas Skibarka*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Fizinio rengimo katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptis: edukologija.

Raimondas Skibarka*, Mykolas Romeris university, Faculty of Public security, Department of Physical Training, lecturer. Research interests: Education.

Robertas Veršinskas**, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Pramonų industrijos fakulteto Kūno kultūros katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptis: edukologija.

Robertas Veršinskas**, Vilnius Gediminas Technical University, faculty of Creative Industries, Department of Physical Training, Assoc. prof., Research interests: Education.